

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут педагогіки НАПН України
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
НАПН України
Управління освіти Ніжинської міської ради
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

29 вересня 2021 року

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут педагогіки НАПН України
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
НАПН України
Управління освіти Ніжинської міської ради
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ.

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції*

м. Ніжин, 29 вересня 2021 р.

Ніжин
2021

УДК 378.091.21:005.963](063)
М79

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 3 від 07.10.2021 р.

Редакційна колегія:

Маслов Валентин Іванович, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя – голова

Новгородська Юлія Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевчук Марина Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Модернізація професійної підготовки менеджерів: матеріали
М69 Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Ніжин,
29 вересня 2021 р. / упоряд.: Ю. Г. Новгородська, М. О. Шевчук. Ніжин: НДУ
ім. М. Гоголя, 2021. 139 с.

Збірник містить матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції "Модернізація професійної підготовки менеджерів", проведеної 29 вересня 2021 р. в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. У збірнику матеріалів конференції друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з професійної тематики, у яких відображені результати роздумів, міркувань, наукових пошуків викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів, керівників закладів освіти, присвячені дослідженню актуальних проблем підготовки керівників освітніх організацій.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу. За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

УДК 378.091.21:005.963](063)

© Ю. Г. Новгородська, М. О. Шевчук,
укладання, 2021
© НДУ ім. М. Гоголя, 2021

колективі чи спільноті; критичного і творчого мислити у процесі вирішення професійних завдань та прийняття управлінських рішень; аналізувати і вибрати доцільні дії у складних ситуаціях; навички роботи у команді; навички презентації, самоорганізації та самоконтролю. Застосування інтерактивних технологій навчання у професійній підготовці майбутніх менеджерів освіти, як в очному форматі, так і дистанційному режимі, дозволяє розвинути творчий та інтелектуальний потенціал майбутнього управлінця, його здібності, сприяє професійній адаптації майбутніх менеджерів освітньої сфери.

Список використаних джерел

1. Малинович Л. Аналіз впливу інтерактивних технологій навчання на особистість майбутнього фахівця [Електронний ресурс]. URL: <http://iqholding.com.ua/articles/analiz-vplivu-interaktivnikh-tekhnologii-navchannya-na-osobistist-maibutnogo-fakhivtsya>.
2. Лукашук М. Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційних процесів у системі освіти. *Вища освіта України*. 2018. № 1(68). С. 41-47.
3. Остапчук Д., Мирончук Н.М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 140-143. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13837/1/17.pdf>.
4. П'ятакова Г. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі. Навчально-методичний посібник для студентів вищої школи. Львів, 2008. 116 с.
5. Скрипник М.І. Інтерактивні технології в післядипломному навчанні: довідник . НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». К., 2013. 202 с.

НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ

Ельбрехт Ольга Михайлівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення видання навчальної літератури ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Сучасні світові тенденції і зміни в життєдіяльності людської спільноти зумовлюють посилення вимог до підготовки менеджерів – посадових осіб, обов'язком яких є управління організацією, її підрозділом, провадження певного напрямку роботи в умовах зростання співпраці і конкуренції в сфері економіки і бізнесу. В Україні освіта менеджерів є сектором ринку освітніх послуг, що пропонує різноманітні програми підготовки фахівців такого профілю. У багатьох випадках якість цих програм є недостатньо високою,

вони вимагають постійного оновлення, пристосування до змінних умов змісту, форм і методів навчальної роботи. За інтенсивного розвитку міжнародного освітнього простору, проблеми підготовки фахівців доцільно розв'язувати через інтеграцію з кращими здобутками світової наукової думки і творче використання досвіду зарубіжних країн. Зважаючи на політичні і соціально-економічні зміни у своїх країнах, учені розвивали філософські та психолого-педагогічні ідеї, які впливали на теорію професійної освіти, ставали засадою педагогіки, також вищої менеджерської освіти.

Мета дослідження: здійснити аналіз філософських та психолого-педагогічних ідей американських й англійських учених та їх вплив на підготовку фахівців, що може виявитися корисним при подальшій розробці освітніх підходів до професійної підготовки менеджерів.

Підґрунтям нашого дослідження стали наукові праці, які містять філософське осмислення проблеми розвитку освіти в контексті економічних і політичних трансформацій в суспільстві (Д. Грейсон, Т. Левченко, Дж. Пулліам, С. Харченко), обґрунтування принципів менеджменту, практичних засобів професійної підготовки фахівців за рубежом (М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури, М. Пілґрім).

Теоретико-методологічні засади підготовки менеджерів з'ясовуються у дослідженнях проблем пізнання дійсності в процесі практичної діяльності людини, значення її індивідуального досвіду (Ч. Пірс, В. Джеймс), поведінки й розумових процесів людини в процесі її навчання, розвитку активності особистості, збудження інтересу як мотиву діяльності, виховання і навчання в процесі конкретної практичної (Дж. Дьюї та ін.), індивідуалістичної спрямованості виховання і навчання, засобів надання особистості можливостей реалізації права вибору своїх дій (Т. Браммельд, Е. Келлі, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Хук та ін.).

Галузі знань – філософія, психологія, соціологія – розширюють знання майбутніх менеджерів про засади сучасного менеджменту та поглиблюють вимоги до освітнього процесу. Принциповим підходом до організації сучасного менеджменту є творча філософія праці як передумова отримання постійного синергетичного ефекту у всіх формах власності ринкової економіки [1; 3]. Філософія є засадою педагогіки, також вищої менеджерської освіти. Це змушує педагогічні колективи і майбутніх менеджерів, яких вони готують, чітко визначати та обирати свої позиції пізнання. Залежно від наукової або практичної доцільності педагогіка вищої освіти спирається на певне розуміння картини світу, на відповідну парадигму наукового знання, на психологічні образи людини і психологічні наукові школи або конкретну пояснювальну систему, на філософські основи педагогіки тощо. Картина світу і образ науки багато в чому визначають характер педагогіки вищої

освіти як наукової дисципліни, позиції конкретного педагога і працівника-менеджера, його орієнтації, світогляд, розуміння свого завдання.

З виникненням вищої менеджерської освіти напередодні ХХ ст. більшість ідей філософії освіти і психолого-педагогічних концепцій суспільство черпало з ідеалізму і реалізму. Попри погляди представників цих напрямів, підтримувані багатьма сучасними вченими, поширились ідеї прагматистів, екзистенціоналістів, футуристів, філософів-аналітиків та ін.

Зауважимо, що поділ відомих американських та англійських учених на представників тих або тих напрямів є складним. Так, Платон, німецькі і англійські філософи Г.В.Ф. Гегель, І. Кант, Дж. Берклі, Хорн є представниками ідеалізму, тоді як Ф. Бейкон, Дж. Локк – британськими емпіристами (empiricist). Наразі А. Камю вважають і логічним позитивістом і екзистенціалістом. За різними авторами Дж. Дьюї упродовж його довгої кар'єри належав до різних напрямів, зокрема до прагматиків та інструменталістів.

Прагматизм (від грец. "прагма" – справа) як філософське вчення виник на межі ХІХ – ХХ ст. Передумовами його появи були швидкі темпи розвитку науки, промисловості, техніки. Теорії освіти – прогресивізм, експерименталізм, соціальний реконструкціонізм є напрямками прагматизму [6, с. 230]. Прагматизм обстоює зближення виховання з життям, досягнення цілей виховання завдяки практичній діяльності. Засновники прагматичної філософії Ч. Пірс (1839 – 1914) та В. Джеймс (1842 – 1910) претендували на створення нової філософії, на відміну від ідеалізму і матеріалізму. Головні поняття прагматичної філософії – "досвід", "справа". Провідна її ідея: пізнання дійсності зводиться до індивідуального досвіду людини, всяке знання істинне, якщо воно отримане в процесі практичної діяльності людини і є корисним для неї. З огляду на це, об'єктивного наукового знання не існує, а наукові методи ґрунтуються на людському досвіді, що є предметом емпіричного дослідження. Багато концепцій Ч. Пірса вважалися складними. Однак принцип вірогідності, в основі якого покладено дійсний досвід, став засадою філософії прагматистів [6, с. 230]. В. Джеймс – один з головних представників філософії освіти, відомий автор праці "Нова назва для деяких застарілих способів мислення" (A New name for Some Old Ways of Thinking, 1907). Учений погоджувався з Ч. Пірсом, що істина не абсолютна, а залежить від працездатності або значення ідеї в реальному житті. На його думку, людський досвід є важливим і часто засвідчує серію подій, що утворюють конкретну реальність індивідуума; істина не завжди об'єктивна, значення має персональний досвід, що не є вірогідним [7, с. 231].

Ідеї ранніх прагматистів розвинув американський філософ і педагог Дж. Дьюї (1859–1952). Учений привів їх до системи, яку називав інструментальною або експериментальною. Дж. Дьюї цікавився проблемами змін у

суспільстві, процесами демократизації, економічними і соціальними змінами, спричиненими розвитком промисловості. Як метод, що застосовується у філософії, інструменталізм зосереджується на наукових, експериментальних засобах для з'ясування ідей про соціальні проблеми і моральну поведінку. З 1894 р. Дж. Дьюї став одним із засновників психології освіти, що досліджує поведінку та розумові процеси людини в контексті її навчання. У Чиказькому університеті він створив першу у США психологічну лабораторію. Свою інноваційну діяльність учений продовжив у Колумбійському університеті. До Дж. Дьюї загальноприйнятим було вважати, що учень або студент має слухняно сидіти на своєму місці і ретельно засвоювати навчальний матеріал. Людина, стверджував педагог, краще навчається у процесі виконання нею справ. Він підтримував навчальні заклади, де освітній процес був особистісно орієнтований, а не побудований на авторитаризмі. Наголошував на важливості інтегративних предметів у програмі. Вважав, що організація освітнього процесу має передбачати участь у ньому того, хто навчається, зокрема йдеться про самоконтроль успіхів, залучення до колективних справ тощо. Дж. Дьюї підтримував релігійні ідеї ("Всезагальна справедливість" ('A Common Faith'), приділяв увагу естетичному розвитку ("Мистецтво як досвід" ('Art as Experience')) [5, с. 5; 6, с. 234]. Головна ідея його праць: школа не повинна бути поза життям, навчання – від виховання; важливими принципами виховання і навчання мають бути розвиток активності особистості, збудження інтересу як мотиву діяльності; виховання і навчання здійснюються не в теоретичних формах, а в процесі конкретної практичної діяльності, індивідуальний досвід особистості – засада виховного процесу, метою виховання є "самовиявлення" даних індивіду від народження інстинктів і нахилів; людина не повинна керуватися в своїй поведінці будь-якими заздалегідь сформульованими принципами поведінки і правилами, вона повинна поводитися відповідно до конкретної ситуації і визначеної мети. Важливою є ідея Дж. Дьюї, що освіта повинна зосереджуватись на особистості загалом, адаптувати до навколишнього середовища, навчати не лише вузьких академічних тем, а й мислити, розв'язувати на рефлексивній основі проблеми.

Прагматично-прогресивістські концепції Ч. Пірса, В. Джеймса, Дж. Дьюї та їхніх послідовників відбивали змінні умови суспільного розвитку, потреби і вимоги суспільства до особистості працівника. Вирішальну роль у цих концепціях відігравали раціональні аспекти навчання і виховання. Застосування основного принципу "навчання через діяльність" (learning by doing) спричинило низку змін у характеристиках навчання як інституціональної форми навчання: від авторитарної атмосфери закладу освіти і процесу навчання до зростання автономії учня, вибору ним різних варіантів навчального плану; від пасивної позиції учня до його індивідуальної прагматичної

активності у навчанні, докладання власних зусиль і застосування здібностей у певний спосіб і в конкретних умовах. Дж. Дьюї мав численних послідовників, багато їх є і нині у школах і закладах вищої освіти. Зокрема педагогічний коледж Колумбійського університету, навчальні заклади Техаса, Огайо, Стенфорда довгий час після смерті вченого залишалися осередками його ідей [2; 6, с. 234].

У 40–50-ті рр. ХХ ст. розпочалася криза прагматичної концепції через неспроможність освіти реагувати на швидкі зміни в життєдіяльності суспільства, головні тенденції науково-технічної революції. Стало очевидним, що заклад освіти вимагає системного застосування науки у створенні концепції змісту освіти і пошуках ефективних навчальних прийомів. У 60-ті рр. ХХ ст. філософія прагматизму і педагогіка, заснована на цьому напрямі, втратили своє значення. Прикладна спрямованість освітнього процесу відповідно до ідей Дж. Дьюї призвела до зниження якості освіти і виховання. В умовах науково-технічної революції постала потреба в людях з глибшими й упорядкованішими знаннями і принципами поведінки. Це зумовило перегляд і модернізацію класичного прагматизму, котрий у 70-х рр. відродився як неопрагматизм. Методологічні настановлення Дж. Дьюї були доповнені принципами з огляду на новітні тенденції розуміння виховання як процесу соціалізації особистості. Сутність неопрагматичної концепції виховання зводиться до самоствердження особистості, посилення індивідуалістичної спрямованості виховання і навчання, посилення уваги до засобів надання особистості можливостей реалізації права вибору своїх дій (Т. Браммельд, Е. Келлі, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Хук та ін.). Ця позиція посилює принцип і природу індивідуалістичної спрямованості виховання: суспільні норми і принципи, думки людей не можуть впливати на свободу вибору особистості, міркування і оцінки. За такого вибору панує свавілля в оцінках і вчинках особистості, джерело якого є активність особистості та її життєвий оптимізм. Неопрагматизм залишається провідним напрямом американської педагогіки та поширюється в країнах Західного світу.

Тривалий час головною тенденцією в теорії педагогіки і в освітній практиці США визнається прогресивістська концепція, розвинена в межах прагматизму. Ідейну основу цього напрямку складають педагогічні ідеї Дж. Дьюї та інших прогресивістів, які поширились у США, Великій Британії, Канаді та інших країнах світу. Цьому сприяли схожі соціально-економічні й політичні умови капіталістичних країн, експедиції американських учених до інших країн, стажування у США фахівців із зарубіжжя. Прогресивна освіта розглядалась як чинник соціальної реконструкції. Так, у праці Дж. Каунтса "Чи спроможні школи будувати новий соціальний порядок?" (1932 р.) йшлося про роль школи у змінному суспільстві і лунав заклик до соціальної

революції. Більшість членів "Прогресивної спілки освіти" навіть вбачали в соціальних змінах радикальні заходи з удосконалення суспільства [7, с. 234]. Позиції Дж. Каунтса посилювались завдяки поглядам Дж. Дьюї на освіту як засіб реконструкції досвіду, його прагматичному ставленню до світу. У 1935 р. Дж. Каунтс, В.Х. Кілпатрік, Дж. Чаїлдз, Брюс Рауп, Х. Рагг разом із Дж. Дьюї заснували Товариство для дослідження проблем освіти і культури. Журнал "Соціальні кордони" цього товариства викривав зло і схиляв освітян до активної участі в соціальних змінах, сповідував консервативний критицизм щодо прогресивної освіти, а також об'єднував прогресивістів, які закликали до побудови альтернативного суспільства. Найвідомішим представником соціального реконструкціонізму був Т. Бреймелд (1904 – 1987), який переймався кризою сучасного суспільства.

Він приєднувався до думки І. Кендела, що впровадження утопічної моделі є небезпечним, оскільки бракує емпіричних засобів визначення образу ідеального суспільства. Потрібно, вважає учений, застосовувати холістичний підхід до визначення альтернативних можливостей суспільного розвитку. Його погляди відображено у книгах "Назустріч реконструйованій філософії освіти", "Освіта як влада", "Взірці освітньої філософії". Т. Бреймелд намагався розв'язати проблеми економічної кризи, війни, міжнародного тероризму, бідності і спрямувати зусилля людей на створення глобального управління. Тому були близькі міркування К. Манхейма та Р. Хейлбронера, що цивілізація не має перспективи, якщо докорінно і швидко не реконструюватиме наші пріоритети і взірці поведінки. Націоналізм, наголошував учений, більше не відповідає сучасній ситуації, потрібно створити систему світового управління для контролю за ядерною зброєю і припинення руйнування навколишнього світу. У праці "Освіта як влада" Т. Бреймелд обстоює думку, що знання – сила, а реконструкціоністська теорія цінностей має засвоюватись через навчання, щоб продукувати утопічну "цивілізовану цивілізацію". Через соціальну свідомість доцільно визначати їх кінцеву мету – мир у всьому світі, економічну співпрацю – без нав'язування їх ззовні, зокрема національним урядом. У праці "Назустріч реконструйованій філософії освіти" Т. Бреймелд стверджує, що освіта гарантує отримання необхідного сімейного прибутку, що уможливило обґрунтовані витрати на продовольчі продукти, медичне обслуговування, одяг, навчання, проживання, а також утилізацію природних ресурсів в інтересах людей. Ці погляди поділяли представники багатьох соціальних теорій і більшість футуристів. За практичного підходу соціальний реконструкціонізм послаблював залежність від політичного клімату.

Прогресивісти 30–40-х рр. змогли переконати керівників закладів освіти, що діти краще навчаються, якщо їм безпечно, вони доглядені і зростають у здоровому навколишньому середовищі. Нова філософія сприяла

організації медичного й адвокатського обслуговування і т.ін. Рух за громадянські права періоду М.Л. Кінга, боротьба з бідністю, ліберальна соціальна політика адміністративного апарату Дж. Кеннеді прискорили впровадження соціального інженіринга в закладах освіти. Расова інтеграція, білінгвістичні програми, спеціальна освіта, – приклади докладання зусиль на федеральному рівні. Реконструкціоністська теорія мала велику підтримку серед футуристів і критиків існуючих освітніх цілей. Адміністрація Клінтона (Clinton) сприяла діям Конгресу щодо питань соціального законодавства, зокрема охорони здоров'я, програм підтримки студентів [6, с. 234 – 236].

Зазначимо, що сучасні напрями американської педагогічної думки методологічно близькі до прагматично-прогресивістської педагогіки. Тенденціями й елементами прогресивної педагогіки послуговується неопрагматизм – провідний сучасний напрям американської педагогіки, який поширився в країнах Західної Європи. Неопрагматизм зосереджується на особистості студента, його інтересах, самоствердженні особистості, новій ролі викладача.

Про методологічну близькість сучасних педагогічних напрямів з ідеями прогностично-прогресивістської педагогіки свідчить і послідовне втілення принципу індивідуалізму. Більшою мірою переймаються варіантами цього принципу представники екзистенціалізму. Згідно з їхньою позицією, автономія індивіда – важливіша цінність, навчальний заклад має забезпечувати максимальний розвиток автономії індивіда.

Висновки. Аналіз філософських і психолого-педагогічних концепцій дає підстави для висновку про вплив їх ідей на розвиток менеджменту і педагогіки як наук, а через них на розвиток і якість професійної підготовки менеджерів.

Питання розвитку освіти і виховання розглядалися науковцями в контексті економічних, соціальних і політичних умов життєдіяльності суспільства. Тож змінювалися цілі і завдання навчання, а відповідно й вимоги до його змісту, організаційних форм і методів навчання, навчальних дисциплін.

Міцні зв'язки педагогіки і менеджменту з філософією зумовили особливу роль останньої: філософія посіла статус основ наук. Проте упродовж століть вона відзначалася надзвичайною різноманітністю поглядів. Цей факт змушував педагогічні науки й науку менеджменту чітко визначати свої позиції і педагогічні підходи до підготовки менеджерів. Залежно від наукової або практичної доцільності педагогіка професійної освіти, також і менеджерів, спиралася на певне світорозуміння, відповідну парадигму наукового знання, психологічний образ фахівця.

Список використаних джерел

1. Грейсон Д.К. Американский менеджмент на пороге XXI века / Д.К. Грейсон, К. О'Делл; пер. с англ. М.: Экономика, 1991. 319 с.

2. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах: монографія. Вінниця: Нова Книга, 2002. 512 с.
3. Мескон М. Основы менеджмента: / Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури; пер. с англ. [Общ. ред. и вступ. ст. Л. И. Евенко]. – М.: Дело, 1998. 700 с.
4. Методология и методы социально-педагогических исследований: Науч. учеб.-метод. пособие для студ., магистрантов, аспирантов и специалистов в области воспитания и образования, соц. педагогов и соц. работников / М-во образования и науки Украины; Луган. гос. пед. ун-т им. Т. Шевченко / авт.-сост.: С.Я. Харченко и др. Луганск: Альма-матер, 2001. 216 с.
5. Partnership of 109 companies aims to improve care nationwide for children and the elderly. *Wall Street Journal*. 1992. Sept. 11. P. A 20.
6. Pulliam John. History of education in America / John Pulliam, James Van Patten. 6th ed. : Prentice-Hall, 1995. 306 p.
7. The official MBA handbook, 2004/2005 / comment.: Michael Pilgrim; listings: Assoc. of MBAs. Glasgow : Bell and Bain, 2004. 494 p.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ, ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Ємець Наталія Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Якість - комплексне поняття і складна категорія. Воно має безліч складових, формується і проявляється в різних аспектах діяльності підприємства під впливом численних факторів, впливів, умов і обставин протягом усього життєвого циклу продукції, починаючи з етапів, що передують виробництву (розробка), і закінчуючи етапами після реалізації (споживання, утилізація, знищення).

Якість продукції – це сукупність властивостей продукції, що зумовлюють її придатність задовольняти певні потреби у відповідності з її призначенням (ГОСТ 15467-79). Якісна продукція має високі споживчі властивості, стає предметом підвищеного попиту, повністю задовольняє потреби споживачів, сприяє зростанню прибутку.

Харчова промисловість об'єднує чотири великі групи галузей: м'ясну і молочну, рибну, борошномельно-круп'яну, харчосмакову. У свою чергу, ці групи включають понад 40 спеціалізованих галузей, підгалузей, ділових виробництв, тому продукція, що виробляється на підприємствах харчової промисловості, представлена широким асортиментом. Категорія якості продукції харчових виробництв має певну специфіку, обумовлену споживчим